

Hann Ferenc

CSONTVÁRY GÁCSI ÉVEI

Ha több évtizednyi késéssel is, a közelmúltban néhány fontos tanulmány, könyv jelent meg Csontváry Kosztka Tivadar életéről, festészetéről. Minden bizonnyal a legfontosabb ezek között Németh Lajos kitűnő monográfiája, melyben a szerző nyomon követi a festő művészi fejlődésének belső logikáját, elemzi műveinek esztétikai minőségét, kutatja Csontváry kötődését a korabeli magyar valósághoz. (Németh Lajos: Csontváry Kosztka Tivadar – Corvina Kiadó. Második kiadás.)

Kétségtelenül rendkívüli fontosságú dr. Pertorini Rezső idegyógyász Csontváryról szóló könyve is (Pertorini Rezső: Csontváry patográfiája – Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966.), melyben a festő személyiségének és művészetének részletes és alapos patográfiai elemzése olvasható.

Életének egy – időtartamban, művészi fejlődésben egyaránt – jelentős szakaszáról, a Gácson töltött évtizedről, azonban viszonylag keveset tudnak a művész-szel foglalkozó kutatók.

Csontváry maga is rendkívül szűkszavuan, csupán ennyit ír Önéletrajzában a gácsi évekről: "A Gácson töltött tiz esztendő a magyar közművelődésre is befolyással volt s azt a küzdelmet nem ecsetelem, mely az anyag megszerzésénél előállott, csupán azt írom ide, hogy amikor a szűkös jövedelem a napi négy koronát már elérte, vállalkoztam a festői terv keresztülvitelére és Münchenben a Hollósy-féle festőiskolába léptem."

Németh Lajos a fenti önéletrajz-részlet alapján von le néhány következtetést, állít fel néhány hipotézist, meghagyva, hogy a gácsi tiz esztendőről tulajdonképpen semmit nem tud a kutatás. (i. m. 25. o). Ennek oka az lehet, hogy bár "Csontváry-ról elég sok adat maradt fenn, de rendkívül rossz elosztásban. Így elsősorban a gácsi évekre hiányoznak az adatok – pedig mégis csak akkor formálódott a világképe". (Németh Lajos hozzám írott szives leveléből. H. F.)

Pertorini a gácsi időszakot következetes és praktikus megoldásnak tartja. Azt írja: "Szokatlan olyan életvezetés mellett, amelyben annyi jelentős és nagyhatású pszichotikus tünet fordul elő. A praktikus életnek, az anyagiaknak, a külső körülményeknek ez a jó szervezése élete végéig jellemzi Csontváryt" (i. m. 52. o.).

E helyes konkluziót azonban Pertorini sem támasztja alá tényanyaggal. A Gácsra kerülés dátumát helytelenül adja meg s konkrét eseményekről nem tud. Csontváry az iglói látomás után azzal a bizonyossággal foglalja el a patikus állást Gácson, hogy ő lesz a világ legnagyobb plein air festője, s tiz évvel később – gácsi munkái tanusítják – már félig-meddig felkészülten utazik Münchenbe.

A Balassagyarmaton megjelent korabeli félhivatalos kormánylap, a Nógrádi Lapok és Honti Híradó (továbbiakban NLHH) vizsgálata fényt derít a felkészülés körülményeire, némiképp eloszlatja a homályt.

A lap több ízben is foglalkozik Kosztká Tivadarral, a gácsi gyógyszerésszel. Hirt ad a gácsi patika "felállításáról", közli Csontváry gyógyszerész-tár-hirdetését, egy cikket, a gácsi vezető polgárok támadó hangú irását, s a lapban rendszeresen megjelenő közigazgatási bizottsági ülések hiranyagában olvasható a gácsi patikus regálé-csonkítási ügye.

Az itt közreadott dokumentumok zömmel illeszkednek az ismert Csontváry-képhez, kiegészítő jellegűek, eldönteni látszanak néhány fikciót, erősítenek vagy gyengítenek egy-két feltevést.

A NLHH első ízben 1884. november 30-án közöl információt a festőről. /1/ Ez a hír nyilvánvalóvá teszi Pertorini tévedését – aki a gyógyszerész-tár nyitási engedély dátumát 1883. október 15-ben jelöli meg (i. m. 52. o.) – s Németh Lajos ide vonatkozó adatának helyességét bizonyítja (i. m. 25. o.).

A lap hamarosan tudósít, hogy a gácsi patika ez év december 10-én megnyílt. /2/ Kosztká Tivadarnak tehát két egész hónapra sem volt szüksége az engedély megszerzésétől számítva, hogy megnyissa gyógyszerész-tárát Gácson.

A jelentéktelen felvidéki városkában természetesen igyekezett beilleszkedni a köznapi életbe. Tudjuk róla, hogy egész életében vonzotta a közéleti tevékenység (v. ö.: az apa, a család néhány tagjának ilyen irányú orientációja). Az önéletrajzából kiemelt szegmentszerű büszkén említi, hogy Gácson sokat tett a magyar közművelődés fellendítése érdekében.

Ez a kijelentés különféle találgatásokra adott okot – hogy mit értett alatta, mindezt még nem tudtuk. A 3 és 5 számmal jelölt újságcikkek talán válaszolnak a kérdésre.

A NLHH 1885. augusztus 23-án közölte azt a Csontváryt támadó irást, melyet a "gácsi polgárság nevében" Barta József, a város bírója, Hanko Lajos és Körmeny György irt alá. /3/

Nyilvánvaló, hogy a felháborodott hang oka a Losonc és Vidékében megjelent Csontváry-cikk, melynek tartalmára Hankoék válasza utal. Valószínűnek látszik, hogy a festő igen aktívan részt kívánt venni Gács közéletében. Bizarr vagy éppen nagyon is racionális ötletei, szentenciaszerű álláspontjai sérthették a helyi érdekcsoportokat. Tetézte mindezt, hogy egy "jöttment" állt elő – s még hozzá eléggé vehemensen – a ref. rm-követelésekkel.

A cikkben felsorolt vádak közül a "legsúlyosabb" a szeszmezés ténye. Ez az a pont, mely a későbbiekben is felbukkan majd, mely a közvélemény és a törvény által egyaránt elítélhető. Mindenesetre Csontváry anyagi megerősödésének egyik módja lehetett a szeszszel való kereskedés.

A leányiskolával kapcsolatos "vádakra" Csontváry elegánsan válaszol: viszonylag jelentős összeget ajánl fel a leányiskola javára. /4/

Feltűnő az azonos szóhasználat az említett hírből ("... a magyar közművelődés előmozdítása céljából...") és Csontváry önéletrajzában. A magyar közművelődésre gyakorolt befolyást a festő valószínűleg a gácsi leányiskola, a kisdudóv körüli "harokban" való részvételre értette. Hogy mennyire komolyan vette ezeket a ma már mosolyra készítő helyi küzdelmeket, bizonyítja a lap 1886. július 4-i számába irt cikke. /5/

A szociográfikus indítás igazolja Csontváry érdeklődését a "nép", a "szinval-talan" életet élő alakuló munkásosztály iránt. Írásában plasztikusan jelentkeznek a kor divatos szólamai, tendenciái (magyarosítás, némileg egyénített nacionalista hazafiság stb.).

1866-ban több ízben is megjelenik a lapban a gácsi patika reklámja. /6/ Kiderül belőle, hogy a szesz mérés vádja igaz. Gyógyszertárában kapható magyar és francia konyak, a "gácsi magyar gyomorkeserű". Reklámját m. glepő mondat-tal zárja:

"Az idők változtak, változni kell mindennek s a régi szokás ma ezen a téren is a közegészségügy világos hátrányával a közönség egyenes kizsárolása s a milliók egy helyre való gyűjtésénél nem egyéb s tovább nem is tartható fenn."

A záró mondat szinte direkt módon jelentkező politikuma látszólag ellentétben áll Hankoék vádjával: Kosztka Tivadar az olcsón mért szesszel anyagi és szellemi romlásba dönti a gácsi népet. Az igazság könnyen megközelíthető az egy évvel későbbi közigazgatási bizottsági ülések jegyzőkönyvi anyagából. Az 1887. jan. 15-én tartott ülésen elhangzottakat jan. 23-i számában közli a NLHH. /7/

A fogalmazásmód ironikus. Csontváry "védekezése" első pillantásra nevetséges. Egy tény azonban világossá teszi: a megszokott képlet alkalmazásáról van szó ez esetben is (v. ö.: Csontváry bizarrériái mögött általában reális tartalmak fedezhetők fel.) Ezidőtájt terjedt el ugyanis a Felvidéken a filoxéra. A szőlők nagy része elpusztult, a földművelők áttértek a direkttermő fajták (főleg a noah) termesztésére. Ezek a fajták ellenállnak a betegségnek, viszont a belőlük nyert borok ártalmasak az egészségre (roncsolják az agysejteket stb.). Csontvárit nyilván e felismerés vezette el az ötletig: a tiszta és égetett szesz kevésbé ártalmas (ugyanakkor árusítása jövedelmező).

(Kikerülhetetlen arra gondolni, hogy a festő jóval később írott röpirataiban – Energia és művészet, 1912; A lángész Ki lehet és Ki nem lehet zseni, 1913. – dühödt kirohanásokat intéz az alkohol ellen. A fentiek és a röpiratokban jelzett állásfoglalás összefüggése nyilvánvaló.)

A helyi birtokos gr. Forgách Antalné anyagi károsodása miatt indította ellene a regálé-csonkítási pert, melyben (bár erre a lap lezáró adatot nem közöl) Kosztka Tivadar valószínűleg elmarasztaltatott. Erre utal a NLHH 1887. április 17-i számában olvasható hír. /8/

Ugy tűnik, nyugodtan megállapíthatjuk, hogy Csontváry anyagi megerősödése Gácson az ott töltött tíz esztendő első felére tehető. A regálé-csonkítási ügy (s talán az előtte zajló összetűzések a gácsi vezető polgárokkal) többé-kevésbé elszigetelték a "jobb" társaságtól.

Németh Lajos feltételezése ("Részt vett talán özvegy Forgáchné gácsi fogadásain vagy nógrádi irodalmi, művészeti körök munkájában?"-i. m. 25. o.) megdőlni látszik, hiszen gr. Forgách Antalnéval peres félként került szembe. Komjáthy Jenővel, Madách Aladárral vagy a Smitt-körrel való esetleges kapcsolatait is homály fedi. Talán a helyzet ismeretében egy-két érv az említett kapcsolatok ellen szól.

A közölt dokumentumokból világosan kiolvasható, hogy Csontváry óriási ambícióval kapcsolódott be a városka közéletébe. A sorozatos kudarcok, a merev visszautasítás eredményezhette azt, hogy a már meglévő misztikus elem (iglóí látomás) mellé egy racionális motívum is csatlakozhatott (a polgári életbe való

beilleszkedés lehetetlensége), s ez a felismerés újabb lökést adhatott a festői pályára való felkészüléshez.

A helyi sajtó alaposabb vizsgálata, a talált dokumentumok részletesebb elemzése sok tisztázatlan problémát megvilágíthat. Jóval többet, mint ez a lényegében figyelemfelhívó szándéku, vázlatos írás.

1.

A gácsi patika felállítása a következő miniszteri rendelettel!

engedélyeztetik, Nógrádmegye közönségének B.-Gyarmaton. Habár közegészségi bizottsága a Gácson felállítandó gyógyszer-tár engedélyezését nem véleményezi, mindazonáltal, miután törvényhatósági bizottságunknak f. é. jun. 26. 83. szám alatt kelt közgyűlési nyilatkozata szerint, a Gácson felállítandó gyógyszer-tár által a losonci gyógyszer-táraknak fenállása nem veszélyeztetik; a kékkői gyógyszer-tár pedig egy más vidék göczpontján fekszik; ennél fogva az 1876 évi XIV. tcz 134 §-a alapján az első folyamodó Kosztká Tivadar, okleveles gyógyszerésznek ezennel megengedem, hogy Gácson egy személyes üzleti jogu gyógyszer-tárt felállithasson. Erről a megye közönséget a f. é. szept. hó 25. 9338 eln. szám alatt kelt alispáni jelentése mellékleteinek visszaküldése mellett, oly felhívással tudositom, hogy a jogot nyert Kosztká Tivadart figyelmeztesse, miszerint az 1883 é. jun. 4. 22370. szám alatt kelt szabályrendelet 6. §-a értelmében gyógyszer-tárát egy év lefolyása alatt felállítani tartozik. Mert különben jogositványa elévültnek tekintetik. Végül a gyógyszer-tár megnyitása alkalmával történendő hivatalos vizsgálatra szóló jegyzőkönyvet a megnyitás napjának azonnali bejelentése mellett ide terjessze fel. Budapestén 1884 évi octóber hó 15-én Tisza sk.

NÓGRÁDI LAPOK ÉS HONTI HIRADÓ

1884. november 30.

2.

Gácsi patika decz hó 10-én nyílt meg s a "vörös kereszt" lesz czimezve.

NÓGRÁDI LAPOK ÉS HONTI HIRADÓ

1884. december 14.

3.

A Gácsi leányiskola

Ma már köztudomásu dolog, hogy főtiszt. Miessi Zsigmond gácsfalvai plébános ur körünkbe érkeztek azon nemes czél kivételét tüzte ki feladatul, hogy a tanulók számarányához kicsiny gácsi róm. cath. elemi iskolahelyiségét megnagyobbítva, sikeres tanítás szempontjából fi és leányiskolára elkülönítse, s az eddig egy tanítóra nehezedett terhet két részre ossza. Kétségtelen, hogy felvidékünk anyagi viszonyait ismerve e tetemes összeggel járó terv kivitele óriási fáradságát és ki-

tartását vette s veszi még ma is igénybe, de "a türelem rózsát terem" szem elől nem tévesztve, nem szűnt meg addig fáradni, míg terve a megtestesülés állapotába nem jutott, s ma már az emelkedő falak közlik a hírt, hogy a gácsi róm. cath. iskola, fi és leányosztályra elkülönítve már a folyó tanidő beálltával, két tanító vezetése alatt megkezdí megasztos hivatását.

Az elismerés legmagasabbja kétség nélkül főtiszt. plebánosunkat illeti, ki annyi utánjárás és fáradozás mellett a legnagyobb anyagi áldozattal járult a kérdéses iskola létesítéséhez, a többi adakozókról megemlékeznünk, ma még nem feladatunk, száanalommal kell megjegyoznünk, hogy mégis akadt oly egyén, ki ez eszmét egy fillérével sem támogatta, s annak rontására csupán a "Losonc és Vidéke" című hetilap hasábjain "Felvidékünk iskolái" cím alatt a színlelés köpenye alatt a gácsi polgárságot megtámadta.

Zsákba macskát nem árulva azt kérdezzük Kosztka urtól első sorban is, hol rendelkezik a leányiskola részére hirlapilag felajánlott 3 szoba és egy konyhával? tudtunkkal Gácson nem, mert itt önmaga is haszonbérelt házban lakik, melyhez még egy szobát hozzátéve ugyanannyi helyiségből áll, mint a felajánlott, s ezen toldalék szoba is akart már lenni (lehet, hogy most már lesz is) első izben kórház, majd sebészi műhely s talán leányiskola, de ha a két első nem lesz, mely a gácsi gyógyszerhárra üdvösebb és célirányosabb, a harmadik célja (beismeri ma már) bukva van, no de meg ideiglenes leányiskola létesítése nem is volt a cél! tehát ez irányban jószívüségé s áldozatkészüségéért köszönetet mondvá, áttérünk czikke némely komolyabb pontjára.

Azt állítja; valamint állam nem létezhet adó nélkül, ugy község nem létezhet pótdadó nélkül, legyen meggyőződve, hogy létezhet és létezik is, igaz, hogy ma már ily község kevés van, mely annyi magánvagyonnal rendelkezik, hogy annak évi jövedelméből kiadásait fedezheti, hisz a községi pótdadó, annak terheit csupán növeli, s ma már Gácson is van pótdadó, de meg minek a népet kényszer lepte alatt, olyanra birni akarni, amit jószántából is örömmel megtesz, mert tekintse meg a helyet, hogy a készpénzbéli hozzájáruláson felül, ki szekeres, ki kézi munkájával, minden beszámítás nélkül ott fáradozik az épület körül, tehát Gács község áldozatkészüségét kétségbe vonni bün.

Hogy Gács azon szerencsés fekvési és mint Kosztka ur gondolja kedvező keresetképes helyzetben, hogy csak akarni kell, itt helyben lehet, nagy tévedésben van, a felebaráti szeretetből erre nézve a következőleg nyilatkozunk. Nincs, s közleménye e része határozottan alaptalan, mit ad egyebet tengődő kenyérnél a gácsi posztógyár akár a helybelieket, akár a közelvidéket tekintve, a gyárra el lehet mondani, hogy azon szerencsés helyzetben van, hogy a mezei munka nélküli nép, különösen télen át, és a szegényebb sorsuak, utalva vannak ott keresni a mindennapi falatot, de a keresményből ugyan soha nem épült volna Gácson leányiskola, hozzátéve még ama jövedelmet, melyet az ide sereglő idülők (ilyet ugyan soh sem láttunk), továbbá a faczános kert (vegye tudomásul, hogy Mskován, nem Gácson), végre a várkastélyi halastó hoznak ezek ugyan mende mondának megjárják.

Tenát ily keresetképes helyzetben a nép mégis mint czikkó ur állítja, alább majd kifejtnük, hogy biztosabb kutforrással ez irányban senki sem rendelkezik hogy adhat 10 ezer forintot szeszivásra? Nem tudjuk, de ha ön mondja, hinnünk kell, mert tagadhatatlan, hogy a gácsi gyógyszerhárr és magkereskedés ma már szesz mérés is, de ha e bajon segiteni feltett szándéka akkor a helyett, hogy a

különben is közelismerésben szerencsés hivatását jól felfogó s a szóban forgó leányiskola egyedüli megtestesítőjének Miessl Zsigmond plébános urnak szónoki tehetségét ne kérje fel, hanem gyógyszerárában a szesz mérését, melyet ivási szándékból dívatba hozott, hova előbb szüntesse be, s ne nyujtson a népnek alkalmat arra, hogy az olcsón mért szesz ivása által anyagilag és szellemileg tönkre menjen.

Beláthatja tehát Kosztka ur, hogy általunk zokon vett közleménye, mennyire felel meg a valónak, s óva intjük: nefelejtse, hogy a néppel szemben a szelidség mindig biztosabb fegyver a győzelemre, mint a féktelen akadékoskodás, s ily hírek terjesztésével foglalkozni, egy közénk nem rég jött embernek nem tanácsos.

Ezeket óhajtottuk a nagyérdemű olvasó közönség és Kosztka ur tudomására hozni, kijelentvén, hogy ez irányban további közleményeit olvasni nem szándékunk.

Kelt Gácson, 1885. évi július havában
a gácsi polgárság nevében:
BARTA JÓZSEF KÖRMENDY GYÖRGY
HANKÓ LAJOS

NÓGRÁDI LAPOK ÉS HONTI HIRADÓ

1885. augusztus 23.

4.

Gácson a magyar közművelődés előmozdítása céljából felépített leányiskola javára rendezett nagy mulatság 284 frt jövedelmet hozott. Elismerést érdemel Miessl Zsigmond plébános ur, ki a leányiskola javára 100 frt alapítványt tett, Stirker Ede posztógyár igazgató, Kosztka Tivadar gyógyszerész urak, kik évente 100-100 forintot biztosítanak az iskolának.

NÓGRÁDI LAPOK ÉS HONTI HIRADÓ

1885. október 18.

5.

Gács, 1886. jun. hava.

Gács Losoncztól nyugatnak egy óra járás távolban a hegyes vidéknek egy kiemelkedő pontján vár alatt épült, s alig kétezer lelket számláló községben van egy pokrócz és finom posztógyár is, mely ugy a község mint a vidék munkás osztályának is, nagy részben a napi kenyeret adni hivatva van. Gács községben vannak letelepülve a régi modern fazekasok s ezeknek száma a községben döntő szerepet képvisel oly annyira, hogy különczködésökkel maig is czéh mester alatt állnak, s csak ezt ismerik el felebbvalóiknak, híressé váltak nem a haladásban, hanem a civilizációtól való visszamaradásban.

Ezen k. b. száz családra menő fazekasok ma már a gyári s a modern izlésű hasoncélú iparczikkal szemben leszorítottak a piacokról, fazekukat potom áron vesztegetni kénytelenek, s így a legnagyobb erőfeszítéssel sem képes egy egyén hetenkint 1 50-2 frtnál többet megkeresni. Ez sajnos reánk nézve, de több év óta tény.

Gács községben tehát, úgy a magyar szó iránti hajlam mint a kulturális haladás teljesen meg volt bénítva addig, míg új egyénnel nem szaporodott az meg. S történt ez két évvel, hogy Gács nyert modern plebánost, ki céljának tűzé ki a köznép művelődésének előmozdítását; nyert szolgabírói hivatalt magyar egyénnel, jutott a tudományos magyar orvoshoz, s nagy stílusban berendezett gyógyszerárhoz is. Ezekkel szemben állott számos korcsma egy iskolával.

Plebánosunk, ki a közügy terén fáradhatlan, hozzá is látott tavaly az iskolának restaurálásához, de mert 130 növendék egy kántortanító alatt csak lézengett, s mit sem tanult, hozzá építettett egy leány iskolát magyar tanító névelésével, melylyel egyszersmind eldőlt Gács sorsa a magyarosodás részére.

Még nincs egy éve, s mondhatni egész büszke önérettel, miszerint Gács két év előtthöz képest – a még hátramaradt fazekasok levonásával – ma e kis község a hol a magyar szó ritka volt, mint a fehér holló – mert még a csekély számú intelligencia is németül érintkezett – teljesen átalakulván; magyar dalt, magyar műkedvelői előadásokat s a magyar szót olyanok ajkairól is már hallani a kiktől nem is volt várható, hogy még magyarul is beszéljenek.

S ezzel megszűnt a tót színház ugynevezett "Divadló", a tót műkedvelők hódítása elmaradt s volt idő a hol a nagy dob ébresztett fel az éjjeli nyugalomból, mert "faust"-ot adták elő a tót zatyafiak. S mióta ezen ördögök nem kísértének, azóta az egész vidéken megindult a mozgalom egy magyar közművelődési egyesület létesítésén s e tekintetben Gács már első helyet foglalt el s ma felső a nógrád-megyei magyar közművelődési egyesületnek 50 nél több alapító, 400 nál több rendes s számtalan pártoló tagja is van.

Mi a modern haladásnak s a magyar állameszmének rendithetlen harczoai elvben kimondtuk azt is, hogy Gács s a vidék csak úgy nyerhető meg teljesen ha az óvodákon kezdjük, s erre Gács községet elsősorban a nagy közlekedő pontja miatt is alkalmasnak találtuk. Csakhogy az ilyen nemes elhatározás nem sokat ér ha pénz nincs hozzá. Kiktől? Honnan? ?

Gács község az iskolával szemben is passiv viselkedett, az óvodáról tudni sem akart, s így ezzel egyuttal oly akadály gördült utunkba, ha nincs velünk az életre való nemes gondolkozású plebános, a ki az efféle kifogásoktól meg nem ijedve, annál inkább bátrabban hozzá látott az anyagi erőök gyűjtéséhez, mely nélkül nem tudni mikor jutunk célhoz? És ime felépült szépen, az iskola, a község támogatása nélkül, alkalmaztatott magyar tanító névelés, a község hozzájárulása nélkül; szereztetett egy nagy ház, s az mintaszertlen berendeztetett óvodának, a község fiilléreinek igénybe vétele nélkül, s ez mind egy év alatt.

Az óvó máj hó 30-án vasárnap megnyílt ünnepélyes "veni sancte val" a templomban, majd később körmenettel kivonult a nép s szemelátára felszenteltetett s átadatott egy talpra esett magyar beszéd kíséretében a kisdedeknek.

Megható volt az ünnep, köny csilogott a nemes pap szemében s ez volt az öröm könye. S midőn kifejté az intézet rendeltetését e szavakkal rekeszté be szép beszédet. "És most bocsássátok e szent helyre az ártatlanokat, mert azok kik ezt tenni elmulasztják, nem lehetnek jó szülők, nem jó emberek s nem jó hazafiak." A körmenet vissza vissza indult a templomba, Tedeum ra s ezzel az ünnepélyes megnyitása a gácsi kisdedóvónak befejezetett.

Feltűnt azonban s visszatetszést is szült az, hogy a szolgabírói hivatal s a község előljárósága, kik is tudomásul bírván e ritka ünnepélyről a helyszínen meg

nem jelentek, s ezzel a köznép közé hintetett ismét olyasmi, mely visszaterelhet a régi helyzetbe, a butaságnak martalékaul. És ezt számnélkül hagyni nem lehet mert kevesebb a lelkiismeretnél kevesebb a modern iránynál, melylyel nem előre, hanem hátra menne minden; a hátramosztás manapság már nem hazafias eljárás, mert az ott nyilvánul a hol a közügy, nem a magán érdek vagy a személyes ambícióból merített közönynek alárendeltetik, de annak ugy anyagi mint szellemi pártolásában.

És jön idő a hol és a mikor meglátjuk, valjon azok, a kik egy fillérrel sem járultak a kisededővő létesítéséhez nem e elvi ellenzői e minta intézetnek. Meglátjuk kik azok, mert számos gyermekeket nem láttunk az intézetbe jegyezve, kiknek neveit elsősorban olvasni kellene, s nem csak mint jó és buzdító például hanem mint a magyar szellemű hazafiságnak előmozdítása céljából kötelességnek tekintve elvárjuk, jövőben várjuk a mulasztásnak jóvátételét.

S e valóban megszorító tény a plebános ur panaszos hangon constatálni kényszerült a mikor is annak adott kifejezést, hogy manapság a hol minden magyar honpolgárnak kivétel nélkül testvéries egyetértéssel karöltve kelle támogatni e hazát, ott állunk, hogy azok kik hivatásuknál fogva mást elsők hivatva vannak a jó példával elől járni, elmaradnak. Hová jutunk ha ilyen magatartással viseltetünk a legnemesebb hazafias ügygel szemben a közművelődéssel?

És az ilyen eljárásért melyet inkább csak pőfeszkedésnek lehetne minősíteni, nem volna-e helyén a dorgálás?

Miessl Zsigmond plebános urat pedig elne keserítse az, mert a közöny régibb baja ez már szegény hazánknak s az is, hogy Gácson még csak elismerés sem kíséri a hazafit, azonban az is a régi korhadt fának egy vadonca s meg lesz nyugodva a főtisztelendő ur, ha vissza tekint két év előttre, mennyiben haladtunk s változott a község s a vidéknek a művelődése, s be kell hogy lássa, miszerint azok a kik önfeláldozó hazafias munkát elismerni nem hanem félre magyarázzák, még nincsenek azon a ponton, a melyen tul azután tudni fogják azt ismit cselekesznek.

Az tehát, hogy neveljük a leányokat s felvirul a haza, törvénybe van igtatva s ez Gácson hála Istennek érvényesül is, de az hogy nevelve a kisedeket s megtesztül az állami eszme, keresztül is vihető legyen, erre is törvényt kellene hozni s általán kötelezővé tenni.

Addig azonban mig erre törvény nem kötelezi a szülőt, kiki belátásától függ a gyermek nevelés; s csak sajnálni lehet ez idő szerint oly szülőt, kinek anyagi ereje a legszükségesebbeknek szemben is csak szűk korlátok között nyilvánul: de sajnálatra méltó kétszeresen az a gyermek még inkább a szülő ha alkalom van hozzá, elő nem mozdítja, attól a támogatást szándékosan megvonja, pedig Gácson ilyen szülő még sok van.

No de bizzunk a főtisztelendő urral a jövőben s az idő valószínű mindent orvosolni is fog.

Kosztka Tivadar.

NÓGRÁDI LAPOK ÉS HONTI HIRADÓ

1886. július 4.

6.

A gácsi gyógyszerár elve:

LEGJÓBBAT LEGOLCSÓBBAN.

A fürdő-idény beálltával a szenvedő közönség érdekében szükségesnek bizonyult Gácson a gyógyszertár ásványvíz raktárral kiegészíteni.

Van szerencsém tisztelettel tudomására hozni a nagy közönségnek, hogy Gácson a "Vörös Kereszt"-hez címzett gyógyszertáramban ezentul a természetes ásványvíz, eddig forgalomban levő mindenfélesége, a legfrissebb töltésben, a budapesti piaci áron megszerezhető, azzal a hozzászámítással csupán, ami a szállítási költséget képezi s a maximum kis üvegnél 2 kr., a legnagyobb üvegnél pedig 5 kr-nál többet nem tehet ki.

Megrendelések postával naponta, vasuttal hetenkint egyszer eszközöltetnek.

A nagy hőség beálltával a fertőtlenítőszerekre is szükség leszen, nyers karbolsav kilója 80 kr., telített chlor-mész kilója 35 kr.

Ezuttal az üdülő közönségnek zsirt növelő erősítő szerül melegen ajánlom a magyar és francia cognacot literenkint 1 frt, 1.50 kr., a francia 2.56 egész 6 frtig terjedő ó minőségben.

És végül egész Magyarországon feltűnést keltő ugy minőségre mint jutányos áránál fogva a borszesz – ezzel készült gyógyszereim, nevezetesen: a sóborszesz, a hangyaszesz, mustárszesz, menta, borókaszesz, levendula, cukor, rózsaszesz és az általánosan népszerű gácsi magyar gyomor keserü, melyekkel minden néven nevezendő gyári vagy kereskedői reklám háttérbe szorul s versenyképtelen.

Csak például mutatom be, hogy az általánosan ismert és használt sóborszesz ára 40 kr. helyett a mai 16 kr. értéknek felel meg s Gácson minden mennyiségben ha csak 2 kr. is megszerezhető. Az idők változtak, változni kell mindennek s a régi szokás ma ezen a téren is a közegészségügy világos hátrányával a közönség egyenes kizsárolása s a milliók egy helyre való gyűjtésénél nem egyéb s tovább nem is tartható fenn.

KOSZTKA TIVADAR,
gyógyszerész

NÓGRÁDI LAPOK ÉS HONTI HIRADÓ

1886. több ízben

7.

Megbotránkozást szült a gácsi gyógyszerész regale csonkítási ügye. Ugyanis Kosztka Tivadar amint fellebbezéseiben maga is nyíltan bevallja, szesz mérésről foglalkozik, csak azért ugymond, hogy a gácsi népet a szesziváshoz szoktassa, s a rossz szesztől megóvjá. Ez szerinte egészségügyi feladata egy gyógyszerésznek. A bizottság azonban ugy találta, hogy az egészségügy ily módoni javítása és fej-

lesztése nem Kosztka Tivadar gyógyszerész feladata és hivatása, miért is K. T. fellebbezései melyeket a szolgabírói illetve, alispáni végzések ellen adott be visszautasította, őt regálé csonkítóknak kimondotta, s Forgách Antalné kártalanítását 14 hektoliter szesz erejéig megállapította, s miután Kosztka majdnem kimondja azt, hogy ő bizony jövőre is árulni fogja az ő extra jóminőségű pálinkáját, az 1866. 14. tcz. 115. §-a alapján a bizottság elrendelte, hogy a gácsi gyógyszerészár gondnoki kezelésre adassék.

NÓGRÁDI LAPOK ÉS HONTI HIRADÓ

1887. január 23.

8.

A gácsi patika. Tudvalevő, hogy Kosztka Tivadar gácsi gyógyszerész üres óráiban szesz méréssel is foglalkozott. Emiatt gr. Forgách Antalné kérvénye folytán ettől nem csak eltiltatott, de a gyógyszerészre nézve a gondnoki kezelés kimondatott. Ez ellen Kosztka panaszt emelt a miniszterhez, kihez most az ügy felterjesztetik végeldöntés végett.

NÓGRÁDI LAPOK ÉS HONTI HIRADÓ

1887. április 17.